
VOJENSKÁ ÚČAST ČR NA ZRODU STÁTU IZRAEL

(Historie donedávna utajovaná)

Když prezident Václav Havel navštívil v dubnu 1990 Izrael, jeho představitelé mu nejednou, při různých příležitostech, děkovali za pomoc, kterou Československo poskytlo Izraeli při jeho vzniku, a nejednou zdůrazňovali, že **bez této československé pomoci by židovského státu možná vůbec nebylo**. Avšak nejenom historie této pomoci byla vymazána z dějin Československa, z dějin čs. armády. Izrael je sice stát, o kterém se píše stále v novinách, mluví v rozhlase, v televizi, ale znalosti o něm jsou v obecném povědomí velmi malé. Kdo například v České republice ví, že 15. září začal nový židovský rok 5754 - a že třeba právě současný izraelský prezident Ezer Weizman se zúčastnil v roce 1947 výcviku izraelských pilotů u nás, v Českých Budějovicích?

Současný Izrael a jeho armáda. Podle dostupných pramenů, celosvětový počet Židů je asi 14,5 milionu. Z toho v Izraeli žije asi 3,5 milionu, v USA 5,7 milionu, na území bývalého SSSR 1,7 milionu, asi po půl milionu ve Francii, Velké Británii, Kanadě, Argentíně a zbytek v ostatních zemích světa.

Trvalé ohrožení existence ze strany arabských sousedů vyžaduje vynakládat značné prostředky na obranu. Izraelská armáda má 156 000 osob a dalších 20 000 v teritoriálních jednotkách. Je nejlépe vyzbrojenou armádou v dané oblasti, má 3300 tanků, 9200 obrněných transportérů a bojových vozidel a asi 800 bojových letounů. Podle časopisu Time má Izrael nejméně 13 atomových bomb, které mohou nést izraelské stíhačky Kfir nebo americké Phantomy. Vyrábí též rakety Jericho, jejichž hlavice mohou nést 20 kilotunové jaderné nálože - čili tolik co bomby, které zničily Hirošimu a Nagasaki. V Izraeli je všeobecná branná povinnost: pro muže trvá základní služba tři roky, pro ženy dva roky. Po skončení vojenské služby slouží v záložních jednotkách, ženy až do svých 24 let, muži do 48 let. Každý rok mohou být povoláni na cvičení trvající až 45 dní. Výjimku tvoří pouze členové ultraortodoxních náboženských společenství, kteří jsou od vojenské služby osvobozeni. **Obrana státu je alfou a omegou veškeré izraelské politiky.**

Československá pomoc. Jak to vlastně bylo s československou vojenskou pomocí, kterou například tak vysoko hodnotil ve svých pamětech zakladatel státu Izrael David Ben Gurion?

Pomoc uprchlíkům. V letech 1946 - 47 uteklo do Československa před protizhidskými pogromy na 200 000 polských Židů. Rovněž v Maďarsku existovaly po druhé světové válce protizhidské nálady a maďarská vláda uzavírala hranice, Židé z Maďarska museli utíkat přes naše území. K pogromům a výtržnostem proti

Židům docházelo i na Slovensku. Československá vláda tehdy utíkajícím Židům bez jakýchkoli podmínek pomáhala dostat se do amerického okupačního pásma v Rakousku, odkud odcházeli do Palestiny. Umožňovala také činnost sionistických náborových kanceláří.

Nákup zbraní a vojenského materiálu. Židovská národní rada a sionistické organizace byly přesvědčeny, že arabské státy neuznají žádné rozhodnutí o vytvoření židovského státu a ihned po odchodu Angličanů z Palestiny zahájí válku. Židé neměli armádu, neměli zbraně. Proti neustálým arabským útokům a vraždění přistěhovalců vytvořili palestínští Židé (již v roce 1920) jakousi sebeobranu - Hagana, ale ta neměla centrální vedení a skládala se jen z místních samostatných skupin. V Palestině působily i další samostatné složky pro obranu, jako např. Palmach, Stern, Irgun a jiné.

V průběhu propuknuvšího konfliktu v r. 1948 neměli palestínští Arabové s nákupem vojenského materiálu prakticky žádné potíže, neboť arabská vojska proudila do země ze sousedních států a přinášela s sebou množství zbraní. Hagana a její následovník - izraelské ozbrojené síly - oficiálně ustavené po vyhlášení státu dne 14. května 1948 - byly nuceny nakupovat své zbraně tajně. Vedení státu tedy vyslalo své pověřence do různých zemí, které mohly zbraně dodat. Jedinou zemí projevující ochotu zbraně poskytnout bylo Československo.

Již v této době bylo Československo de facto sovětským satelitem: Bez souhlasu v Moskvě nemohlo realizovat žádnou závažnou obchodní transakci, obzvláště v oblasti dodávek zbraní. SSSR usiloval o vyplnění mocenského vakua na Středním východě, a proto mu přišlo vhod, že by Československo mohlo dodávat do Izraele zbraně a tím ho příznivě naklonilo sovětskému bloku. Avšak nezávisle na záměrech sovětské zahraniční politiky a začínajících odbytových potížích čs. zbrojního průmyslu, byli to především ministr zahraničních věcí Jan Masaryk a prezident republiky Edvard Beneš, kteří podporovali sionistické organizace a stavěli se kladně ke vzniku státu Izrael. Obecně lze konstatovat, že napadení izraelského státu Araby vyvolalo u obyvatelstva ČSR sympatie a spontánní hnutí organizovat pomoc bojujícímu izraelskému lidu.

Jednání zahájil ještě Jan Masaryk, potom v něm pokračoval Vlado Clementis. Řešení operativních otázek vedli pplk. gšt. S. Pall s kpt. L. Parmou. Spojovacím důstojníkem mezi čs. generálním štábem a izraelskou stranou byl kapitán Hagany Bar Shalom (Julius Deutsch). Dodnes není možné přesně zjistit, kolik zbraní vlastně Československo dodalo. Zásilky byly posílány utajeně, přes různé země jako humanitární, zdravotnický materiál, potraviny, případně byly posílány na fiktivní firmy do různých zemí, vzhledem k embargu na dodávky zbraní a válečného materiálu bojujícím stranám v Palestině.

První zásilka putovala přes Německo do Belgie, na místo určení dorazila až koncem března, v nejkritičtějších okamžicích, aby zachránila obránce téměř obklíčeného Jeruzaléma.

Letecký most. Letecké dodávky se uskutečňovaly již v době vrcholící berlínské krize v roce 1948, kdy SSSR přerušil pozemní a přístupové cesty do Západního Berlína - a bývalé německé letiště v Žatci za železnou oponou bylo nejen raritou, ale i životně důležitou tepnou pro Izrael, kam přistávala a odlétala letadla pilo-

tovaná vojenskými letci oblečenými do civilu, odvázející od nás zbraně i munici. Tento provoz byl kontrolován jak StB, tak americkou tajnou službou. Hned od počátku vyhlášení embarga Washington totiž dozíral na jeho dodržování. V polovině července americké průzkumné letouny přelétávaly nad Žatcem a fotografovaly činnost, která zde probíhala, a později i přes protesty československé vlády se průlety opakovaly. Koncem července Ministerstvo zahraničních věcí USA informovalo československou vládu o shromážděných důkazech a pohrozilo předložit materiál Organizaci spojených národů. Současně Američané předložili návrh: Jestliže Praha zruší letecký most do Izraele, Spojené státy odvolají některé vývozní zákazy uplatňované vůči Československu. Kompetentní českoslovenští činitelé dali tento americký nátlak na vědomí izraelským nákupcům a poskytli jim poslední možnost vyvézt z Československa do Izraele co největší množství zařízení a připravit alternativní kanály pro budoucnost. Sovětský svaz už začal pomalu měnit svou politiku vůči Izraeli, a tak bylo žatecké letiště pro tento provoz uzavřeno.

Výcvik motomechanizované brigády a domobrany. Dále měla být v Československu vytvořena a vycvičena bojová jednotka v síle jedné brigády se všemi organizačními součástmi v síle asi 1500 bojovníků. Kromě výcviku pravidelné armády probíhal už od r. 1946 na území Československa také výcvik dobrovolníků skupin domobrany, např. Irgunu. Jeden výcvikový prostor byl v Tatrách na Zeleném plese, druhý u Bratislavy u Zachovy chaty. Několik instruktorů bylo posláno z Izraele, byli to zkušení vojáci bývalých commandos z druhé světové války. Z československé armády bylo získáno okolo deseti důstojníků. Vše se uskutečňovalo neoficiálně, vojáci na tu dobu dostali dovolenou. Jednalo se o výcvik mladých Židů ze Slovenska, kteří se zúčastnili odboje, utekli z různých slovenských nebo maďarských tzv. pracovních táborů a chystali se do Palestiny. Nábor dobrovolníků prováděly sionistické organizace i z řad bývalých zahraničních vojáků, Židů z Východu i Západu, z řad mladých lidí, kteří se hodlali vystěhovat do Izraele. V brigádě tedy byli i státní příslušníci Polska, Maďarska, hodně pocházelo z Podkarpatské Rusi.

Komunistická strana Izraele za pomoci KSČ měla eminentní zájem o tento výcvik. KSČ vysílala do jednotek Hagany své lidi buď přímo, nebo prostřednictvím vojenského obranného zpravodajství, aby sledovali politický vývoj, názory, postoje a orientaci příslušníků budovaných jednotek. Doufali, že brigáda bude komunistická a Komunistická strana Izraele se o ni bude moci opřít v boji o moc. Výsledky ale oproti záměrům byly žalostné. Z celé brigády vstoupilo do izraelské komunistické strany jen asi čtyři nebo šest členů...

Na základě zmíněné smlouvy o výcviku pozemního vojska byla tedy vytvořena motomechanizovaná brigáda. Velením byl pověřen mjr. gšt. Antonín Sochor (bývalý příslušník 1. čs. armádního sboru, hrdina SSSR). Ještě před zahájením výcviku byl pozván velením izraelské armády na návštěvu Izraele, aby měl představu o tamějších poměrech a podmínkách vedení boje na budoucím válčišti. Na výcviku se podíleli i izraelští důstojníci, jejichž úkolem bylo koordinovat rozdílný způsob výcviku v ČSR pro boj v Izraeli.

Odvody dobrovolníků se konaly za lékařského dozoru ve Vojenské akademii v Hranicích na Moravě, odkud odvedení branci odjížděli do výcvikového tábora ve Střelné. Koncem srpna 1948 byla jednotka přesunuta do vojenského výcvikového prostoru Libavá, do prázdné vesnice Velká Střelná. Brigáda byla organizována podle sovětského vzoru z nedávné války. Skládala se z velitelství, praporu motorizované pěchoty, samopalného a tankového praporu, z rot VKPL, ženijní, spojovací, zdravotní a týlové, z dopravního oddílu a dělostřelectva. Při závěru výcviku byl stav brigády 1335 osob, z toho 305 žen. Výcvik byl ukončen poněkud předčasně, protože se změnil Stalinův postoj. Izraelský stát prováděl nezávislou politiku, odmítal sovětské vměšování. Když dostal od Spojených států půjčku 100 000 mil. dolarů a do USA se odjeli cvičit izraelští důstojníci, odepsal Stalin Izrael úplně.

Vycvičení vojáci s rodinnými příslušníky o celkovém počtu 3000 osob odjeli i se zavazadly v únoru 1949 třemi vlakovými transporty ze stanice Břeclav do rumunského přístavu Konstanca, dne 28. února se vylodili v izraelském přístavu Hifa. Podle původní koncepce měli příslušníci brigády bojovat jako jeden ucelený vojenský útvar, ale první izraelský ministerský předseda a zároveň ministr obrany David Ben Gurion nechtěl, aby se izraelská armáda skládala z politických, různě orientovaných celků, ať již levých, nebo pravých. Proto vydal rozkaz brigádu rozdělit, podobně jako to bylo později nařazeno u vojska Palmachu.

Komunističtí důstojníci, politrucci, kteří úkol daný KSČ nemohli splnit, se všichni kromě Šimona Šachty vrátili do Československa, kde potom byli někteří vyšetřováni a uvězněni. Důstojníci brigády byli převzati do pravidelné izraelské armády. Část brigády, protože se už boje chýlily ke konci, odešla do občanského života a její bývalí příslušníci se zúčastnili až dalších bojů za nezávislost státu.

Výcvik parašutistických instruktorů. O polovinu července do začátku září 1948 probíhal výcvik parašutistů-instruktorů. Tento kurz probíhal ve speciálním výcvikovém prostoru čs. armády ve Stráži pod Ralskem. Velitelem kurzu byl kpt. Josef Černota, bývalý člen paraskupiny Wolfram, shozený z Anglie v r. 1944 na naše území. Ve skupině bylo 8 důstojníků a 43 poddůstojníků a vojinů, většinou z Izraele, ale i z ČSR, Maďarska, Bulharska a dalších států. Výcvik byl neobyčejně tvrdý, ujit za noc 50 km před akcí nepatřilo k něčemu neobvyklému.

Letectvo. Nejdůležitější částí československo-izraelské spolupráce bylo letectvo. Již samotné prohlášení izraelských státníků, že **izraelské letectvo se zrodilo v Československu** (Olomouci, Českých Budějovicích, Hradci Králové), a že **bez čs. letecké pomoci by snad nebylo Izraele**, dokumentuje, jaká důležitost je této spolupráci i po téměř půl století přikládána. První smlouva o dodávce letecké techniky byla podepsána v dubnu 1948 ještě úřed vyhlášením samostatnosti. Jednalo se o 10 messerschmittů 109 (S-199) vyrobených u nás. Další 15 kusů bylo dodáno podle smlouvy v červnu. Následovalo 50 kusů typu Spitfire (S-98). Stroje byly dodávány včetně náhradních dílů, palubních zbraní a munice. Některé byly transportovány přímým letem, jiné rozebrané v bednách.

Jakých akcí byli schopni izraelští letci ukazuje jeden příklad. Složitými cestami Izrael koupil a propašoval do Žatce tři vysloužilé americké létající pevnosti B-17. Během několik dnů zde byly stroje opraveny, odstraněny hlavní závady. Byly

doplněny palivem na mez únosnosti a 250kilogramovými leteckými pumami. Letadla vzlétla 15. 7. 1948, bombardovala letiště u Káhiry, potom pokračovala v letu a k půlnoci přistála v Izraeli.

Školení pilotů a leteckého personálu. Významná dohoda byla schválena v květnu 1948. Čs. strana přistoupila na požadavek izraelské strany přeškolit na stíhací letouny piloty vyslané z Palestiny, vycvičit nové piloty na čs. vojenských školách, včetně pozemního a spojovacího personálu v síle bojového leteckého pluku. Izrael totiž dosud žádné letectvo v pravém slova smyslu neměl, jen několik letadel, každé jiného typu.

Konkrétně mělo Československo proškolit izraelské stíhací piloty na stroje S-199, zorganizovat základní pilotní i stíhací výcvik pro 35 žáků, vyškolit pozemní letecký personál v počtu asi 70 osob (mechaniky, zbrojře, skládače padáků), připravit 20 specialistů pro spojovací službu.

Při jednání čs. strana sdělila, že takové školení trvá dva roky. Na to poznamenal izraelský vyjednavatel, že za dva roky nebude Izrael potřebovat ani piloty, ani letouny, protože dávno nebude existovat. Trvání kurzů bylo dohodnuto na 5 až 6 měsíců, ale nakonec musely být dokončeny za 2 až 3 měsíce. Kurzy byly samozřejmě kráceny mj. i z politických důvodů. S výcvikem pilotů i pozemního personálu byly nesmírné potíže. Počínaje jazykovou bariérou, přes normy čs. letecké techniky, finančními náležitostmi a rodinnými problémy konče. Posluchači byli převážně z Izraele, ale také s ČSR, Polska i dalších států. Piloti na přeškolování pocházeli z bývalých letců armád USA, Anglie, Kanady. Instruktory byli naši bývalí váleční letci RAF. Další kurz byl od července v Letecké vojenské akademii v Hradci Králové pro 13 izraelských posluchačů, kteří potom přešli do Českých Budějovic.

Z tohoto kurzu vyšel např. Daniel Šapiro, budoucí šéfpilot izraelského leteckého průmyslu, Nori Harel, šéfmechanik izraelského leteckého průmyslu, generál Hod (Mordechaj Fine), budoucí velitel izraelského letectva v šestidenní válce v roce 1967, v neposlední řadě i současný izraelský prezident Ezer Weizman, který se později ve funkci náčelníka odd. Generálního štábu Izraelských ozbrojených sil také výrazně zasloužil o vítězství v šestidenní válce v červnu 1967 a který se ve funkci ministra obrany podílel na uzavření separátní izraelsko-egyptské mírové smlouvy v roce 1979.

Velitel školy v Hradci Králové generál Karel Náprstek při vyřazení izraelských pilotů prohlásil: „Měl jsem v této škole už mnoho vynikajících žáků, ale takové, jako nyní jsem nikdy neměl, a vím, že už nikdy mít ani nebudu.“

Nová etapa vztahů. Po celých čtyřicet let byla otázka pomoci Izraeli v socialistickém Československu tabu. Tento úsek zapomenutých dějin se vynořil až při návštěvě tehdejšího izraelského prezidenta Chaima Herzoga, který v říjnu 1991 před sochou sv. Václava v Praze významenal třináct bývalých čs. instruktorů za účast v zápase za nezávislost Izraele. Na jaře 1992 u příležitosti odhalení pamětní desky v Historickém ústavu AČR poděkoval generál Hod za pomoc v osvo-bozenecké válce v r. 1948 a spolu s izraelským velvyslancem panem Joelem Sherem předal stejné vyznamenání dalším šesti instruktorům.

Mezinárodní konference. Díky iniciativě historiků z Ústavu pro soudobé dějiny, pracovníků Ústavu mezinárodních vztahů, Nadace Konráda Adenauera a organizace B'nai B'rith (Synové věčného svazku) se pod záštitou Ministerstva zahraničních věcí ČR a velvyslanectví státu Izrael konala 6. - 7. září 1993 v pražském hotelu Inter-Continental za přítomnosti některých účastníků výcviku Hagany v Československu a bývalých čs. instruktorů mezinárodní konference "**Poznátky z minulosti: Česko-Slovensko-Izraelské vztahy kdysi a nyní**", který měla za cíl právě tato vymazaná místa z naší historie objasnit a přednést výsledky práce posledního bádání v archivech.

* * *

Účastníci a hosté. Na zmíněné konferenci mj. vystoupili velvyslanec státu Izrael v České republice pan Yoel Shera, náměstek ministra zahraničních věcí Alexander Voridra, účastníci války za nezávislost generál Hod a Bar Shalom, dále spisovatel Avigdor Dagan (dr. Viktor Fischl, tajemník Jana Masaryka), profesor Ernst Ludwig Ehrlich, předseda B'nai B'rith v Evropě, historici Uri Bailer, profesor mezinárodních dějin Hebrejské univerzity v Izraeli, pplk. Zeev Lachish ze sekce pro vojenskou historii letectva státu Izrael, pplk. Jiří Dufek z Historického ústavu AČR, pracovníci Ústavu pro soudobé dějiny dr. Vilém Prečan, dr. Karel Kaplan, ředitelka Ústavu mezinárodních vztahů dr. Věra Jeřábková a další.

Celý rozsah jejich vystoupení ale svým rozsahem, politickou či historickou zaměřeností už přesahuje rámec našeho časopisu.

-FUR-

Literatura:

- Kulka, E.: Židé v československé Svobodové armádě, Naše vojsko, Praha 1990,
- Harshalom, Avraham: Znovuzrozen z popela, Naše vojsko, Praha 1992,
- Dějiny a současnost 6/1992,
- A-revue 5/1991,
- osobní poznámky autora, člena redakce Vojenských rozhledů, z konference „**Poznátky z minulosti: Česko-Slovensko-Izraelské vztahy kdysi a nyní**“, Praha září 1993.